

Zavod za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom

Jasenka Sućec, dipl.soc.radnica

Alen Kolar, dipl.oec.

ANALIZA POSLOVANJA ZAŠTITNIH RADIONICA – REZULTATI NADZORA

- zakonska regulativa donesena 2013., 2014. i 2015. –definira zapošljavanje u posebnim uvjetima (Z.R. i I.R.)
- naglasak na zapošljavanju na otvorenom tržištu rada
- posebni uvjeti – zapošljavanje na radnom mjestu, koje je prilagođeno radnim sposobnostima i potrebama OSI, uz stručnu podršku
- zaštitno zapošljavanje osigurava visoku razinu sudjelovanja u radnom životu OSI i to upravo za najteže skupine, a istovremeno osigurava potrebnu podršku i skrb

Zapošljavanje pod posebnim uvjetima

- različiti oblici zapošljavanja pod posebnim uvjetima u europskim državama i svijetu
- možemo govoriti o tri osnovna modela:
 - a) terapeutski model – naglasak na terapijskim aktivnostima uz radne aktivnosti, bez ugovora o radu i klasičnog radnog odnosa,
 - b) *model zapošljavanja – zapošljavanje s ugovorom o radu, prava i obaveze pod istim uvjetima kao i na otvorenom tržištu rada, ali uz podršku stručnih radnika*
 - c) mješoviti model – dio OSI zaposlen sa ugovorom o radu, prava i obaveze koje proizlaze iz radnog odnosa, dio OSI zaposleno bez punog učinka radnog odnosa gdje je cilj radni trening koji prethodi zapošljavanju.
- u R Hrvatskoj prevladava model zapošljavanja, iako u praksi uočavamo potrebu za mješovitim modelom

Zapošljavanje pod posebnim uvjetima

- bez obzira na specifičnosti svakog od modela, govorimo o gospodarskoj djelatnosti, koja je povezana s posebnim obavezama skrbi za opću dobrobit i od općeg je interesa.
- cilj – preuzeti uvjete iz poslovnog svijeta bez nastojanja da se preuzmu i ciljevi poslovnog svijeta
- naglasak na društvenim ciljevima – model zaštitnog zapošljavanja je vrlo blizak modelu društvenog/socijalnog poduzetništva
- ostvarena nova vrijednost se ne odnosi isključivo na dobit, već na višestruke pozitivne učinke

Zapošljavanje pod posebnim uvjetima

Uloga rukovodećih kadrova je izuzetno zahtjevna

- s jedne strane su poduzetnici sa zadatcima: osiguravanje novih poslova, osiguravanje kvalitete proizvoda, poštivanje dogovorenih rokova, tržišno prihvatljive cijene
- s druge strane vode posebnu brigu o zaposlenima, pri odabiru poslova moraju voditi računa o vještinama i specifičnim teškoćama zaposlenika, te o mogućnostima da se pojedine faze rada individualiziraju, jedan dio zaposlenika ima poteškoće u prilagođavanju na nove uvjete i često mijenjanje vrste poslova je poseban izazov

Zapošljavanje pod posebnim uvjetima

Pravni temelj za stručni nadzor zaštitnih radionica

Pravni temelj za analizu financijskog poslovanja

- Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN 157/13; NN 152/14)
- Pravilnik o zaštitnim radionicama i integrativnim radionicama za zapošljavanje osoba s invaliditetom (NN 44/14; NN 2/15)
- propisani kadrovski, tehnički i organizacijski uvjeti
- stručni nadzor se obavlja najmanje jednom godišnje i isti obuhvaća nadzor nad provođenjem programa zaštitnog zapošljavanja, namjensko korištenje dobivenih novčanih sredstava, te ispunjenje uvjeta propisanih Zakonom i Pravilnikom

Zapošljavanje pod posebnim uvjetima

Način provođenja nadzora

- provodio se od 30.11.2016. do 07.03.2017. godine i to je prvi takav nadzor od uvođenja nove zakonske regulative.
- stručni nadzor je obavljalo dvoje djelatnika
- prisutne poteškoće u provođenju stručnog nadzora zaštitnih radionica u 2016. godini su bile:
 - nisu sudjelovali svi djelatnici Službe za profesionalnu rehabilitaciju kao što je bilo predviđeno, što je onemogućilo slijeđenje osnovnog principa interdisciplinarnosti nadzora nad kvalitetom i opsegom stručnog djelovanja stručnih radnika zaposlenih u pojedinim zaštitnim radionicama. Samo se stjecanjem uvida u aktualnu razinu stručnih znanja i kompetencija pojedinog stručnog radnika određene struke zaposlenog u zaštitnoj radionici može osigurati pružanje adekvatne stručne pomoći i brige osobama s invaliditetom zaposlenim u zaštitnim radionicama u skladu s jedinstvenim modelom profesionalne rehabilitacije,
 - -nedostatak pravne podrške u provođenju stručnog nadzora.

Zapošljavanje pod posebnim uvjetima

Način provođenja nadzora

- nadzor je kod svake zaštitne radionice trajao jedan dan i predviđeno je da sadržava slijedeće elemente:

- razgovor sa rukovoditeljem zaštitne radionice ili ovlaštenom osobom, uzimanje podataka
- razgovor sa stručnim osobljem zaštitne radionice, vođenje evidencija, stručna osposobljenost,
- obilazak zaštitne radionice i razgovor sa zaposlenicima osobama s invaliditetom,
- analiza financijskog poslovanja, razgovor.

- međutim, svi elementi nisu mogli biti obuhvaćeni u samo jednom danu i sa dva provoditelja nadzora.

Zapošljavanje pod posebnim uvjetima

Stručni nadzor je proveden za sve zaštitne radionice i zaštitne radne jedinice, koje su upisane u Knjigu evidencije zaštitnih radionica 31.12.2014.godine i to kako slijedi:

- 1.Ustanova za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje Suvenir Arbor, Sirač
- 2.Zaštitna radionica Tekop Nova Pula
- 3.Lada d.o.o. za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje invalida, Zagreb
- 4.URIHO - Ustanova za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom, Zagreb
- 5.Ustanova za zapošljavanje, rad i profesionalnu rehabilitaciju osoba s invaliditetom DES, Split
- 6.Srednja strukovna škola, Varaždin - *Zaštitna radna jedinica*
- 7.Hrast-Export-Puklavec d.o.o., Martijanec - *Zaštitna radna jedinica*
- 8.Centar za inkluziju i podršku u zajednici, Labin - *Zaštitna radna jedinica*
- 9.Bilokalnik - IPA industrija papirne ambalaže d.d., Koprivnica – *Zaštitna radna jedinica*

Broj priznatih radnih mjesta po Prijelaznim i završnim odredbama Pravilnika na dan 31.12.2014.

ZAŠTITNA RADIONICA (ZR) / RADNA JEDINICA (RJ)	BROJ OSI	UKUPAN BR. ZAPOSLENIH	M OSI	Ž OSI	% OSI
1. Suvenir Arbor, Sirač	36	55	16	20	65,45
1. Tekop Nova, Pula	16	27	3	13	59,25
1. Lada d.o.o., Zagreb	13	21	1	12	61,90
1. URIHO, Zagreb	292	486	114	178	60,08
1. DES, Split	117	212	53	64	55,18
1. Srednja strukovna škola, Varaždin (RJ)	11	129/19	4	7	57,89
1. Hrast-Export-Puklavec, Martijanec (RJ)	14	235/14	11	3	100
1. Centar za inkl. i podrš. u zaj., Labin (RJ)	9	21/10	3	6	90,00
1. Bilokalnik – IPA d.d., Koprivnica (RJ)	10	161/10	7	3	100
UKUPNO	518	1237	212	306	

Dobna struktura zaposlenih OSI na priznatim zaštitnim radnim mjestima po Prijelaznim i završnim odredbama Pravilnika na dan 31.12.2014. god.:

ZAŠTITNA RADIONICA (ZR) / RADNA JEDINICA (RJ)	Do 18	18-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60 i više
1. Suvenir Arbor, Sirač	0	0	5	6	8	15	2
2. Tekop Nova, Pula	0	0	0	3	3	8	2
3. Lada d.o.o., Zagreb	0	0	1	6	4	2	0
4. URIHO, Zagreb	0	7	18	58	43	107	59
5. DES, Split	0	0	8	33	19	40	17
6. Srednja strukovna škola, Varaždin (RJ)	0	0	4	2	2	3	0
7. Hrast-Export-Puklavec, Martijanec (RJ)	0	0	2	4	3	5	0
8. Centar za inkl. i podrš. u zaj., Labin (RJ)	0	0	1	5	2	1	0
9. Bilokalnik – IPA d.d., Koprivnica (RJ)	0	0	0	0	2	7	1
UKUPNO	0	7	39	117	86	188	81

Prosječna dob zaposlenih OSI na priznatim zaštitnim radnim mjestima po Prijelaznim i završnim odredbama Pravilnika na dan 31.12.2014. god.:

ZAŠTITNA RADIONICA (ZR) / RADNA JEDINICA (RJ)	Prosječna dob u god.
1. Suvenir Arbor, Sirač	46,3
2. Tekop Nova, Pula	49,62
3. Lada d.o.o., Zagreb	38,6
4. URIHO, Zagreb	48,30
5. DES, Split	46,5
6. Srednja strukovna škola, Varaždin (RJ)	39,63
7. Hrast-Export-Puklavec, Martijanec (RJ)	43
8. Centar za inkl. i podrš. u zaj., Labin (RJ)	37,5
9. Bilokalnik – IPA d.d., Koprivnica (RJ)	49
UKUPNO - PROSJEČNA DOB	44,27

Duljina radnog odnosa u zaštitnoj radionici zaposlenih OSI na priznatim zaštitnim radnim mjestima po Prijelaznim i završnim odredbama Pravilnika na dan 31.12.2014. god.:

ZAŠTITNA RADIONICA (ZR) / RADNA JEDINICA (RJ)	Manje od 5 god.	5-9 god.	10-19 god.	20-29 god.	30-39 god.	Više od 40 god.
1. Suvenir Arbor, Sirač	35	1	0	0	0	0
2. Tekop Nova, Pula	1	3	12	0	0	0
3. Lada d.o.o., Zagreb	6	2	3	1	1	0
4. URIHO, Zagreb	52	45	49	36	84	26
5. DES, Split	6	47	15	9	31	9
6. Srednja strukovna škola, Varaždin (RJ)	1	10	0	0	0	0
7. Hrast-Export-Puklavec, Martijanec (RJ)	0	10	4	0	0	0
8. Centar za inkl. i podrš. u zaj., Labin (RJ)	3	6	0	0	0	0
9. Bilokalnik – IPA d.d., Koprivnica (RJ)	0	1	0	2	7	0
UKUPNO	104	125	83	48	123	35

Rezultati nadzora

- pogled na rasprostranjenost zaštitnih radionica po županijama ukazuje na to kako samo 6 županija ima zaštitne radionice ili zaštitne radne jedinice, što značajno utječe na mogućnost zapošljavanja osoba s invaliditetom u županijama koje nemaju zaštitne radionice.
- za usporedbu R Slovenija ima 50 zaštitnih radionica (zaposlitveni centri) i 147 integrativnih radionica (invalidska podjetja), a programe socijalnog uključivanja provodi 20 izvođača na 43 lokacije
- tijekom 2016. god. s radom je prestala Zaštitna radna jedinica Centar za inkluziju i podršku u zajednici. Razlog otkazivanja ugovora o radu je odluka tijela udruge Centar za inkluziju i podršku u zajednici kako se više neće baviti profitnom djelatnošću, te je tako osnovana druga pravna osoba s tom namjerom. Naime, namjera je bila odvojiti poslove udruge od profitne djelatnosti.
- nadzorom je uočen nejednak položaj zaštitnih radionica i u odnosu na podršku lokalne, odnosno regionalne samouprave. Naime 5 zaštitnih radionica ostvaruje financijsku potporu prema Programu državne potpore realiziran sa lokalnom/regionalnom samoupravom, i isti su vrlo različiti i neujednačeni.

Rezultati nadzora

- u periodu od 31.12.2014. do 31.12.2016. godine nije osnovana niti jedna nova zaštitna radionica, što je bilo i očekivano, jer centri za profesionalnu rehabilitaciju nisu započeli s radom 01.01.2015. godine, već prvi tek krajem 2015. godine, slijedeća dva početkom 2016. godine, dok četvrti predviđeni još uvijek nije započeo s radom
- broj novozaposlenih osoba s invaliditetom u zaštitnim radionicama na dan 31.12.2016. godine je **52**.
- sukladno odredbama Pravilnika, zaštitna radionica zapošljava osobu s invaliditetom temeljem Nalaza i mišljenja CPR-a, koji utvrđuje potrebu zapošljavanja u posebnim uvjetima kao i visinu subvencije plaće za zaposlenika. Međutim kako CPR-ovi nisu započeli s radom u predviđenom roku, zaštitne radionice su zapošljavale osobe s invaliditetom bez Nalaza i mišljenja CPR-a.
- od 52 novozaposlene osobe samo njih 28 je prošlo procjenu CPR-a, temeljem koje zaštitne radionice ostvaruju pravo na subvenciju plaće. Od 28 procijenjenih 13 ih je procijenjeno za rad na zaštitnom radnom mjestu sa pravom na subvenciju plaće od 75% minimalne plaće
- zaštitne radionice nisu ostvarivale pravo na nikakvu subvenciju za 24 zaposlene osobe s invaliditetom, a za 28 su ostvarile pravo na subvenciju plaće, ali su za iste imali dodatan trošak procjene u CPR-u.
- odredba Pravilnika po kojoj zaštitna radionica da bi imala status zaštitne, mora imati od ukupnog broja zaposlenih najmanje 51% osoba s invaliditetom na zaštitnim radnim mjestima, već sada je jasno da je neodrživo.

Rezultati nadzora

- tijekom 2016. god. zaštitne radionice su sklopile 188 ugovora vezanih za zamjensku kvotu u vrijednosti od 23.419.087,94 kn. Zbog tih ugovora udio vlastitih prihoda zaštitnih radionica se povećao, ali je vrlo različit u pojedinim zaštitnim radionicama i kreće se od 32% do 66%.
- većina zaštitnih radionica nema zaposlene stručne radnike, odnosno tri zaštitne radionice (Lada, Des, Uriho) imaju dovoljan broj (Tekop Nova formalno ima zaposlenog stručnog radnika – ravnateljica ustanove -, ZRJ Srednje strukovne škole Varaždin ne zapošljava stručnog radnika, ali usluge stručnih radnika prema potrebi zaštitna radna jedinica koristi od djelatnika zaposlenih u školi)
- obaveza zadovoljavanja kadrovskih uvjeta u roku od 3 godine od stjecanja statusa
- broj zaposlenika koji imaju i funkciju radnog instruktora, odnosno neposredno osobama s invaliditetom daju radne upute i uvježbavaju nove radne operacije u većini zaštitnih radionica nije iskazan. Radni instruktori se uglavnom smatraju nadređeni, poslovođe i sl. i isti u većini nisu prošli formalnu niti neformalnu edukaciju ili osposobljavanje za poslove radnog instruktora osobama s invaliditetom.

Rezultati nadzora

- pravni dokumenti koji uređuju unutarnje ustrojstvo, sistematizaciju radnih mjesta i sl. bitno se razlikuju od jedne zaštitne radionice do druge
- manji broj zaštitnih radionica vodi posebne evidencije kao npr. evidencije o: dobi zaposlenih osoba s invaliditetom, o obrazovnoj strukturi, o duljini radnog odnosa, te o vrsti invaliditeta. Slijedom toga, trenutno *nije moguće uspoređivati podatke* između pojedinih zaštitnih radionica. Osobito se to odnosi na evidencije o vrsti invaliditeta kod zaposlenika, gdje neke zaštitne radionice ne vode takve evidencije, a one koje vode, čine to po različitim klasifikacijama
- zaštitne radionice su u svojoj prošlosti primali učenike s teškoćama na praksu tijekom obrazovanja. Zatečeno stanje govori kako se ta praksa posljednjih dvije do tri godine smanjivala i prestala, te tako trenutno samo jedna zaštitna radionica prima na praksu učenike s teškoćama.

Financijski poticaji

-zaštitne radionice mogu ostvariti pravo na financijske poticaje ZOSI-a sukladno Pravilniku o poticajima pri zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN 44/14; NN 2/15, NN 13/15; NN 113/16) i to za:

- subvenciju plaće osobe s invaliditetom,

- sufinanciranje kamata na kreditna sredstva namijenjena nabavi strojeva, opreme, alata ili pribora potrebnog za zapošljavanje osobe s invaliditetom,

- posebna sredstva za razvoj novih tehnologija i poslovnih procesa u cilju zapošljavanja i održavanja zaposlenosti u zaštitnim radionicama i integrativnim radionicama

- Poticaji ZOSI-a se temelje na pravilima o državnim potporama sukladno Uredbi Komisije (EU) br. 651/2014., te Uredbi Komisije (EU) br. 1407/2013.
- Zaštitne radionice mogu za svaku zaposlenu osobu s invaliditetom na zaštitnom radnom mjestu ostvariti subvenciju plaće u iznosu od 75% osnovice, što je za 2016. godinu iznosilo 2.340,00 kn. Za sve osobe s invaliditetom zaposlene nakon 01.01.2015. godine zaštitne radionice mogu ostvariti subvenciju plaće sukladno procjeni, odnosno Nalazu i mišljenju centra za profesionalnu rehabilitaciju.

Prijedlozi:

-potrebo je inicirati izmjene i dopune Pravilnika kako bi se potaklo osnivanje novih zaštitnih radionica i integrativnih radionica, te u tom smislu pojednostaviti postupak,

-potrebno je smanjiti postotak zaštićenih radnih mjesta u zaštitnim radionicama, jer je sadašnje pravilo od najmanje 51% zaposlenik na zaštitnim radnim mjestima neodrživo za postojeće zaštitne radionice,

-s obzirom da još uvijek nemamo dovoljno stručnih timova u CPR-ovima, zaštitnim radionicama bi trebalo omogućiti zapošljavanje osoba s invaliditetom na način da se Nalaz i mišljenje CPR-a može ishoditi u periodu nakon zapošljavanja, ali da se iznađe način za isplatu privremene subvencije plaće u određenom iznosu. Troškove stručne obrade u CPR-u ne bi smjele snositi zaštitne radionice,

-zaštitne radionice posluju pod uvjetima kao i druge tvrtke na otvorenom tržištu rada i na njima je preveliko opterećenje u smislu što više zaraditi vlastitih prihoda. Svi zaposleni u njima su u klasičnom radnom odnosu sa ugovorom o radu. Velika potreba postoji za zaštitnim radionicama tzv. „mješoviti model“ gdje je dio osoba s invaliditetom zaposleno sa klasičnim ugovorom o radu, a dio zaposlenika je zaposleno bez punog učinka radnog odnosa gdje je cilj radni trening koji prethodi pravom zapošljavanju. Kako bi to postigli, potrebno je osmisliti *programe koji nude različite oblike zaštitnog zapošljavanja, koji osobama s invaliditetom nude radni odnos sličan zaposlenju. Za dio osoba s invaliditetom je teško unaprijed odrediti poslove koji bi im bili primjereni i ne postoji patentirani recept kako to učiniti. Zbog toga je za dio osoba s invaliditetom potrebno omogućiti isprobavanje različitih radnih mjesta i radnih operacija uz stručnu podršku, a upravo zaštitne radionice to mogu omogućiti,*

Prijedlozi:

-zaštitnim radionicama, koje su kao takve upisane u Knjigu evidencije zaštitnih radionica 01.01.2015. god. trebalo bi omogućiti preregistraciju u integrativnu radionicu, ako to žele i smatraju da na taj način mogu bolje i lakše poslovati,

-stručni nadzor zaštitnih radnih jedinica je ukazao na poteškoće kod analize financijskih i drugih pokazatelja. Zbog toga bi bilo potrebno izmjenama i dopunama Pravilnika jasnije definirati pojedine elemente, te omogućiti izdvajanje radne jedinice u novi poslovni subjekt sa zadržavanjem statusa,

-potrebno je omogućiti zaštitnim radionicama da posluju i nadalje u različitim pravnim oblicima. Međutim, kada govorimo o poslovanju trgovačkog društva sa statusom zaštitne radionice, bilo bi potrebno obavezati vlasnika da u određenom postotku reinvestira dobit, a kako nam se ne bi desilo da kršimo EU pravila o tržišnom natjecanju,

Prijedlozi:

- potrebno je osmisliti rješenja za financiranje stručnih radnika zaštitnih radionica,
- potrebno je na približno isti način strukturirati rad stručnih radnika, koji bi obuhvaćao izradu plana uključivanja osobe s invaliditetom u rad, te daljnju podršku, stručnu pomoć i praćenje,
- potrebno je edukacijama jačati stručne radnike, a osobito radne instruktore,
- potrebno je propisati obavezu vođenja različitih evidencija, a osobito o vrsti invaliditeta, jer trenutno ne možemo analizirati i uspoređivati pojedine podatke,
- neophodno je snažnije povezivanje svih institucija iz mikro i makro okoliša zaštitnih radionica, te povezivati potpore,
- vezano za zakonski zadane poslove „kontinuirana suradnja s poslodavcima u svrhu analiziranja i utvrđivanja mogućnosti zapošljavanja osoba s invaliditetom“, neophodno bi bilo započeti razgovore sa rukovodećim kadrovima zaštitnih radnih jedinica Hrast-export-Puklavec d.o.o. i Bilokalnik IPA d.d. o mogućnostima i potrebi novog zapošljavanja osoba s invaliditetom,
- potrebno je dodatno zapošljavanje u Službi za profesionalnu rehabilitaciju ZOSI-a, koja je označena kao provoditelj stručnog nadzora zaštitnih radionica, kako bi se na kvalitetan način mogao vršiti nadzor i osigurala odgovarajuća podrška zaštitnim radionicama.